

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

2943

Vragen van de leden **Piri** en **Hirsch** (beiden GroenLinks-PvdA) aan de Ministers van Buitenlandse Zaken en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingshulp over *het artikel «SOMO: «Nederlandse zakenmannen verkopen voor tientallen miljoenen aan Israëlische wapenindustrie»»* (ingezonden 26 mei 2025).

Antwoord van Minister **Brekelmans** (Buitenlandse Zaken) (ontvangen 1 september 2025). Zie ook Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2024–2025, nr. 2436.

Vraag 1

Bent u bekend met het artikel «SOMO: «Nederlandse zakenmannen verkopen voor tientallen miljoenen aan Israëlische wapenindustrie»», en het onderliggende onderzoek van SOMO?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2 en 3

Kent u het bedrijf SASMOS, dat sinds 7 oktober 2023 voor meer dan 38 miljoen dollar aan onderdelen naar Israël exporteerde, en voor meer dan 25 miljoen dollar leverde aan fabrikanten die gevechtsvliegtuigen en drones leveren aan het Israëlische leger?

Is het u bekend dat drie Nederlandse zakenmannen directeuren en mede-eigenaren zijn van SASMOS, en op douaneaangiften consequent worden genoemd als contactpersonen voor deze zendingen?

Antwoord 2 en 3

Het kabinet doet in beginsel geen publieke uitspraken over individuele bedrijven of personen.

¹ Argos, 22 mei 2025, «SOMO: «Nederlandse zakenmannen verkopen voor tientallen miljoenen aan Israëlische wapenindustrie»» («Nederlandse zakenmannen verkopen voor tientallen miljoenen aan Israëlische wapenindustrie» | Argos – onderzoeksjournalistiek – HUMAN/VPRO)

Vraag 4

Bent u ermee bekend dat er in het verleden Nederlanders, zoals Frans van Anraat voor het leveren van chemicaliën voor chemische wapens van Saddam Hoessein, en Guus Kouwenhoven voor wapenhandel aan Charles Taylor, zijn veroordeeld voor medeplichtigheid bij oorlogsmisdrijven?

Antwoord 4

Ja.

Vraag 5

Onderschrijft u dat de Nederlandse Staat verplichtingen heeft voortvloeiend uit het internationaal recht om te voorkomen dat Nederlandse staatsburgers en Nederlandse bedrijven medeplichtig worden aan ernstige internationale misdaden, zoals genocide?

Antwoord 5

Een staat kan aansprakelijk zijn voor het schenden van een internationaal-rechtelijke verplichting, maar is daarentegen niet aansprakelijk voor een internationaal misdrijf gepleegd door een individu. Het handelen van een individu kan niet toegerekend worden aan een staat tenzij dit individu een overheidsfunctionaris is, of handelt in opdracht van die staat of onder zijn directie, instructie of controle staat.

Internationale misdrijven zijn door de Nederlandse Staat strafbaar gesteld. Nederlandse staatsburgers en bedrijven dienen zich aan de wet te houden. Ingevolge het opportuniteitsbeginsel is het aan het Openbaar Ministerie om zelfstandig te beslissen óf, en zo ja, wie en voor welk strafbaar feit wordt vervolgd.

Vraag 6

Vindt u dat de Nederlandse Staat de verplichting heeft om, in lijn met de Advisory Opinion van het Internationaal Gerechtshof van 19 juli 2024, stappen te nemen om handel- en investeringsrelaties te voorkomen die bijdragen bij de instandhouding van de illegale situatie in de bezette Palestijnse Gebieden? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 6

In de Kamerbrief van 9 december 2024² is geconstateerd dat het advies van het Internationaal Gerechtshof (IGH) van 19 juli 2024³ de instandhouding van het Nederlandse beleid rechtvaardigt. Mede gezien de voortdurende verslechtering van de situatie in de bezette gebieden, heeft het kabinet inmiddels besloten het ontmoedigingsbeleid actief uit te dragen en wordt onderzocht of de toepassing van dit beleid kan worden uitgebreid naar bijvoorbeeld pensioenfondsen. U bent hierover geïnformeerd in het verslag van de Raad Buitenlandse Zaken van 15 juli 2025 en de Kamerbrief van 28 juli 2025.

Aanvullende maatregelen, bijvoorbeeld die raken aan import van producten uit de onrechtmatige nederzettingen, betreffen in beginsel een EU-competentie. De Hoge Vertegenwoordiger Kaja Kallas heeft tijdens de Raad Buitenlandse Zaken van 23 juni 2025 aangegeven de Europese Commissie te zullen vragen om een analyse van de consequenties van het IGH-advies voor het beleid van de EU. Nederland verwelkomt dit voornemen en roept hier in EU-verband al langere tijd toe op, in lijn met de motie van Baarle⁴. Bovendien zet Nederland zich, conform de motie Van Campen en Boswijk⁵, in EU-verband in voor handelspolitieke maatregelen tegen de onrechtmatige nederzettingen, zoals een handelsverbod of prohibitieve invoerheffingen. Indien er onvoldoende draagvlak is voor dergelijke maatregelen in de EU, zal Nederland in samenwerking met gelijkgezinde landen maatregelen overwegen. Daarnaast zet Nederland zich in voor sancties tegen gewelddadige kolonisten, parallel aan sancties tegen Hamas/PIJ.

² Kamerstuk 23 432, nr. 544

³ Adviesuitspraak van het Internationaal Gerechtshof, 19 juli 2024, (<https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/186/186-20240719-adv-01-00-en.pdf>)

⁴ Kamerstuk 21 501-02, nr. 2943

⁵ Kamerstuk 21 501-02, nr. 3196

Vraag 7

Zo ja, vindt u dat hierop volgt dat de Nederlandse Staat maatregelen moet nemen om te voorkomen dat Nederlandse burgers (onderdelen van) militair materieel aan Israël leveren?

Antwoord 7

In algemene zin geldt voor de uitvoer van militaire goederen naar Israël dat deze zorgvuldig wordt getoetst aan de Europese kaders voor wapenexportcontrole. Daar waar een duidelijk risico bestaat dat militaire goederen gebruikt worden bij het begaan van ernstige schendingen van de mensenrechten of het humanitair oorlogsrecht, wordt een vergunningaanvraag afgewezen. Zo zijn er sinds 7 oktober 2023 elf vergunningaanvragen met eindgebruik in Israël afgewezen. In dezelfde periode werden 8 vergunningen met eindgebruik in Israël toegewezen. Sinds het aantreden van dit kabinet op 2 juli 2024 zijn er 6 vergunningen met eindgebruik in Israël toegewezen. Dit gaat onder meer om de uitvoer van onderdelen voor het *Iron Dome*-luchtafweersysteem (conform motie-Kahraman), drie vergunningen m.b.t. onderdelen voor marineschepen, en één vergunning voor demonstratiematerieel dat na beursdeelname in Nederland weer is geretourneerd naar Israël waarvan het eindgebruik niet bij de Israëlische krijgsmacht ligt. De drie vergunningen voor de uitvoer van onderdelen voor marineschepen zijn vanwege de verslechterende omstandigheden in de Gazastrook herbeoordeeld aan de hand van de Europese wapenexportcontrolecriteria. De uitkomst van deze herbeoordeling was dat het risico op ongewenst eindgebruik dermate groot werd geacht waardoor de drie vergunningen in juli jl. zijn ingetrokken.

Ook is het kabinet overgegaan tot het intrekken van de algemene vergunning NL002 en aanpassing van de algemene vergunningen NL007 en NL010 door Israël uit te sluiten als land van eindbestemming [Kamerstuk 22 054, nr. 454]. Daarmee kan het kabinet ook enkele typen transacties naar Israël, die tot 7 april 2025 als relatief laagrisico transacties konden plaatsvinden, onder de gewijzigde c.q. opheffen algemene vergunningen per transactie toetsen.

Vraag 8

Neemt de Nederlandse overheid op dit moment proactief maatregelen om Nederlandse bedrijven en staatsburgers te waarschuwen en te wijzen op risico's van medeplichtigheid aan internationale misdaden, waaronder genocide? Zo ja, welke maatregelen zijn dat? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 8

Het kabinet past exportcontrole toe op de uit- en doorvoer van strategische goederen. Hiertoe moeten burgers en bedrijven uit Nederland zich verhouden. Voor Nederlanders die voor bedrijven in het buitenland werken geldt dat zij zich dienen te houden aan lokale wet- en regelgeving en eventuele internationaal geldende maatregelen zoals sancties.

Aanvullend verwacht het kabinet van alle Nederlandse bedrijven die internationaal opereren dat zij de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen inzake maatschappelijk verantwoord ondernemen en de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights* toepassen. Volgens deze kaders dienen bedrijven o.a. mensenrechtenrisico's, in hun waardeketens te identificeren, ook bij export, en waar nodig aan te pakken. De Nederlandse overheid informeert en ondersteunt Nederlandse bedrijven hierbij. Het is uiteindelijk de verantwoordelijkheid van Nederlandse private partijen zelf om beslissingen te maken binnen de kaders van de wet.

Vraag 9

Welke verplichtingen hebben Nederlandse individuen en bedrijven om zorg te dragen dat zij geen activiteiten ontplooiën die bijdragen aan ernstige internationale misdaden?

Antwoord 9

Zoals genoemd in het antwoord op vraag 8 verwacht het kabinet van Nederlandse bedrijven dat zij invulling geven aan de (vrijwillige) internationale normen op het gebied van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO). Volgens deze kaders dienen ondernemingen in situaties van gewapend conflict normen van humanitair oorlogsrecht te respecteren. In

de context van gewapende conflicten of een verhoogd risico op grove misbruiken moeten ondernemingen aangescherpte gepaste zorgvuldigheid toepassen met betrekking tot negatieve gevolgen, met inbegrip van schendingen van het humanitair oorlogsrecht.

In dit verband is ook relevante EU-regelgeving van belang. Zo is onlangs de Anti-dwangarbeidverordening op 13 december 2024 in werking getreden. Deze wet verbiedt bedrijven om producten die met dwangarbeid zijn vervaardigd op de EU-markt te brengen of daarvandaan uit te voeren. Dit verbod geldt voor alle producten, bedrijven en economische sectoren. De verplichtingen voor bedrijven treden vanaf 14 december 2027 in werking. Momenteel wordt in Brussel ook onderhandeld over het Omnibus I pakket. Onderdeel daarvan is de *Corporate Sustainability Due Diligence Directive* (CSDDD). Deze richtlijn verplicht grote ondernemingen die actief zijn op de Europese interne markt feitelijke of potentiële nadelige gevolgen op de mensenrechten en het milieu in hun waardeketens zoveel mogelijk te voorkomen, beperken of beëindigen. De richtlijn verwijst naar een reeks mensenrechten- en milieuverdragen om aan te geven welke nadelige gevolgen voor mens en milieu moeten worden voorkomen en op welke risico's ondernemingen op grond van de richtlijn gepaste zorgvuldigheid moeten toepassen. Inmiddels is de raadspositie op de CSDDD vastgesteld en zullen de trilogieën in het najaar starten.

Vraag 10

Gezien de uitspraak van 26 januari 2024 van het Internationaal Gerechtshof dat derde staten zoals Nederland alles in het werk moeten stellen om genocide in Gaza te voorkomen, en de constatering van gezaghebbende instituten zoals het NIOD en Amnesty International dat er sprake is van genocide of genocidaal geweld in Gaza, en de constatering van de Minister van Buitenlandse Zaken dat Israël op dit moment het oorlogsrecht schendt, onderschrijft u dat het leveren van onderdelen voor militair gebruik aan Israël zoals door SASMOS op dit moment een risico in zich draagt van het bijdragen aan ernstige schendingen van het internationaal recht? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 10

Graag verwijs ik u naar de Kamerbrief van 21 januari 2025⁶. Hierin is opgenomen de verplichting van derde staten om genocide te voorkomen. In de brief van 18 juni 2025⁷ en de beantwoording van de Kamervragen van het lid Dassen van 24 juni 2025 is hierop verder invulling gegeven. Zie verder het antwoord op vraag 7.

Vraag 11

Vindt u dat de aanhoudende wapenleveringen van SASMOS de drie Nederlandse zakenlieden kan blootstellen aan vervolging wegens medeplichtigheid aan deze misdaden, zoals experts in internationaal strafrecht aangeven? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 11

Het kabinet kan hier geen uitspraken over doen. Het is aan het Openbaar Ministerie om te beoordelen of het aanleiding ziet en het opportuun acht om tot strafrechtelijke vervolging over te gaan.

Vraag 12, 13 en 14

Is er contact geweest met de drie bij SASMOS betrokken Nederlandse burgers, om hen te wijzen op de risico's van medeplichtigheid aan oorlogsmisdaden of zelfs genocide? Zo nee, waarom niet?

Bent u van plan dit alsnog te doen? Zo nee, waarom niet? Overweegt u andere stappen te nemen?

Zijn er, voor zover u bekend, andere buitenlandse bedrijven met grote betrokkenheid van Nederlanders investeerders, bestuurders, of directieleden, die op grote schaal onderdelen of eindproducten leveren die gebruikt worden door het Israëlische leger?

⁶ Kamerstuk 23 432, nr. 546

⁷ Kamerstuk 23 432, nr. 563

Antwoord 12, 13 en 14

Het kabinet doet in beginsel geen publieke uitspraken over individuele bedrijven of burgers. Alle Nederlandse bedrijven en burgers hebben zich te houden aan de wet. Als er aanwijzingen zijn dat bedrijven de wet hebben overtreden, dan zal dit worden onderzocht door de relevante toezichthouder. Het is aan het Openbaar Ministerie om te beoordelen of sprake is van gedragingen die mogelijk strafbaar handelen opleveren.

Vraag 15

In het geval dat SASMOS een Nederlands bedrijf was geweest, dat vanuit Nederland exporteerde, onder welke Nederlandse exportvergunningen zouden de producten van SASMOS genoemd in het SOMO-rapport vallen? En zouden deze producten, gelet op de recente aanpassingen van exportregels richting Israël, door Nederlandse bedrijven geëxporteerd mogen worden?

Antwoord 15

Op basis van het SOMO-rapport is niet met zekerheid te zeggen welke goederen SASMOS exporteert. Daarom is niet vast te stellen of hiervoor een vergunningplicht geldt en of hiervoor in een hypothetisch geval bij export vanuit Nederland een exportvergunning is vereist. Zie verder het antwoord op vraag 7.